

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

У статті розглядаються питання формування соціальної компетентності у молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Аналізується значення соціальної компетентності для особистісного та соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку, а також визначаються педагогічні підходи та методи, що сприяють її ефективному формуванню. У статті подано рекомендації для вчителів щодо інтеграції соціально орієнтованих завдань, активних методів навчання та міжособистісної взаємодії, що сприяють розвитку у дітей навичок співпраці, емпатії, відповідальності та розв'язання конфліктів.

Ключові слова: соціальна компетентність, молодші школярі, уроки «Я досліджую світ», педагогічні методи, розвиток навичок співпраці.

The article examines the issue of social competence formation in younger schoolchildren in the lessons of the integrated course "I explore the world". The importance of social competence for the personal and social development of young children is analyzed, along with pedagogical approaches and methods that contribute to its effective development. The article provides recommendations for teachers on integrating socially-oriented tasks, active learning methods, and interpersonal interaction that foster skills such as cooperation, empathy, responsibility, and conflict resolution in students.

Key words: social competence, primary school students, «I Explore the World» lessons, pedagogical methods, cooperation skills development.

Актуальність теми полягає в необхідності формування у молодших школярів соціальних навичок, які забезпечують їхню здатність ефективно взаємодіяти з однолітками та дорослими, адаптуватися в суспільстві та відповідально ставитися до власних дій. У сучасному світі, де важливого значення набувають комунікативні здібності, емпатія, толерантність і вміння працювати в команді, розвиток соціальної компетентності у дітей на етапі молодшого шкільного віку стає ключовою умовою для всебічного розвитку особистості та її успішної інтеграції в соціальне середовище.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та аналіз педагогічних умов і методів, що сприяють формуванню соціальної компетентності у молодших школярів на уроках предмету «Я досліджую світ». Спираючись на педагогічну і психологічну літературу, стаття націлена на визначення найбільш ефективних стратегій навчання, що сприяють розвитку у дітей навичок соціальної взаємодії, відповідальності, співпраці та емоційної грамотності, а також на розробку практичних рекомендацій для вчителів початкових класів.

Соціальна компетентність є важливою складовою особистісного розвитку дитини, яка формує базові навички для ефективної взаємодії з оточенням. Вона включає здатність до комунікації, співпраці, вирішення конфліктів, а також до адаптації у різних соціальних ситуаціях. Важливість соціальної компетентності підкреслюється педагогами, оскільки вона сприяє формуванню самодостатньої особистості, здатної до успішної взаємодії з соціумом [3].

Згідно наукових висновків педагогів і психологів (І. Д. Бех, Т. І. Поніманська, Г. Л. Левченко) соціальна компетентність забезпечує не лише адаптивність, але й сприяє формуванню особистості з високим рівнем емоційного інтелекту [6].

Формування соціальної компетентності у молодшому шкільному віці є особливо

актуальним питанням, оскільки саме в цей період дитина оволодіває базовими соціальними ролями і вчиться взаємодіяти з однолітками й дорослими. Це час інтенсивного освоєння навичок спілкування та співробітництва, які залишаться з дитиною протягом усього життя. Сформовані у молодшому шкільному віці соціальні навички забезпечують стійкість і підготовленість до майбутніх життєвих викликів.

Соціальна компетентність є комплексною характеристикою, яка охоплює різні аспекти емоційного і поведінкового розвитку дитини. Вона включає такі складові, як комунікативність, емпатія, самоконтроль та здатність до кооперації. Ці складові дозволяють дитині розвивати гнучкість і здатність до конструктивної взаємодії з іншими людьми [2].

В освітньому контексті соціальна компетентність розглядається як одне з ключових завдань шкільної освіти. Навчальний процес у школі повинен бути спрямований на розвиток не тільки академічних знань, але й соціальних навичок, які сприяють гармонійному становленню особистості. Особливо це стосується уроків, що стимулюють соціальну активність і включають елементи групової роботи. Сформована соціальна компетентність забезпечує учням молодшого шкільного віку можливість активної участі у суспільному житті. Вона дозволяє дітям краще адаптуватися до умов колективу, знижуючи ризики соціальної ізоляції та сприяючи розвитку впевненості в собі. За словами дослідників, саме на етапі початкової школи закладаються основи майбутнього соціального успіху.

Молодший шкільний вік є періодом, коли дитина починає активно інтегруватися у соціальне середовище. Вона вчиться працювати в групі, знаходити спільну мову з однолітками, вирішувати конфлікти, що виникають у процесі взаємодії. Саме у цьому віці дитина освоює базові норми та цінності соціуму, які стануть фундаментом для її подальшого розвитку [1].

Психологи відзначають, що молодший шкільний вік є сенситивним для формування соціальних навичок. Дитина в цей період набуває емоційної стабільності та здатності до самооцінки, що є основою для подальшого розвитку емпатії та самоконтролю. Ці навички дозволяють дитині адекватно реагувати на власні почуття та почуття інших, що робить соціальну взаємодію більш ефективною [6]. Психолого-педагогічні особливості молодших школярів сприяють тому, що вони вчаться розуміти і цінувати індивідуальні відмінності, зокрема, приймають різноманітність думок і підходів. Це створює сприятливе підґрунтя для формування толерантності, що є важливою складовою соціальної компетентності. У молодшому шкільному віці розвиваються також когнітивні процеси, що дозволяє дитині свідомо аналізувати та інтерпретувати соціальні ситуації. Це дає можливість учням не лише копіювати поведінку оточення, але й вчитися аналізувати свої вчинки, співставляти їх з нормами і правилами соціуму, а також розвивати самосвідомість [1].

Навчальне середовище також має значний вплив на розвиток соціальної компетентності. У початкових класах важливим є те, як організована взаємодія між учнями: чи підтримуються умови для вільного обміну думками, чи заохочується співробітництво, чи стимулюється емпатія. Правильне навчальне середовище створює передумови для формування соціально компетентної особистості.

Предмет «Я досліджую світ» має інтегрований характер, об'єднуючи в собі природничі, суспільні та особистісні аспекти навчання. Це створює можливості для комплексного розвитку учнів, включаючи соціальну компетентність. На таких уроках учні мають можливість не лише вивчати нові знання, а й активно взаємодіяти з однолітками [7]. Організація групової роботи є одним із найважливіших аспектів, який сприяє розвитку соціальної компетентності. У групах учні вчаться співпрацювати, розподіляти обов'язки, працювати на загальний результат. Це дозволяє дітям відчувати себе частиною команди та розвивати відчуття відповідальності за спільний результат.

На уроках також використовуються інтерактивні методи, які допомагають дітям розвивати навички спілкування та обговорення. Наприклад, рольові ігри та дискусії дають можливість учням висловлювати свою думку, слухати інших, а також розвивати критичне мислення [4].

Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації

Сприятлива емоційна атмосфера є ще однією педагогічною умовою, яка забезпечує ефективне формування соціальної компетентності. В умовах підтримки і довіри діти відчують себе прийнятими, що сприяє їх активності та ініціативності.

Завдання на розвиток емпатії, які включають аналіз почуттів інших, також допомагають дітям навчитися розуміти та співпереживати оточуючим. Це закладає основи для розвитку чуйності та здатності підтримувати інших, що є важливим для соціальної взаємодії.

Метод проектів є одним із основних способів формування соціальної компетентності, оскільки він стимулює дітей працювати разом, планувати дії, а також відповідати за результат діяльності. Проекти створюють умови для самостійності учнів, сприяють розвитку їх організаційних навичок [2].

Рефлексивні вправи допомагають учням усвідомити власні почуття та поведінку, що сприяє розвитку емоційної компетентності. Такі вправи формують у дітей вміння аналізувати свою соціальну поведінку, а також розвивати самосвідомість [1].

Ситуативні вправи та рольові ігри створюють можливості для моделювання життєвих ситуацій, що допомагає дітям опанувати нові моделі поведінки, вчитися вирішувати конфлікти і конструктивно реагувати на непорозуміння.

Таблиця 1

Основні методи формування соціальної компетентності у молодших школярів на уроках «Я досліджую світ»

Метод	Опис методу	Мета	Приклади застосування
Метод проектів	Спільна робота над проектом, яка сприяє розвитку планування, координації та співпраці	Формування відповідальності, навичок командної роботи та взаємної підтримки	Створення проекту «Мій рідний край», де діти досліджують та презентують інформацію про свою місцевість
Рефлексивні вправи	Завдання на усвідомлення власних почуттів і думок та їх обговорення з іншими	Підвищення емоційної обізнаності, саморефлексії і розуміння впливу своєї поведінки на інших	Рефлексія наприкінці уроку: учні діляться, що їм сподобалося та чого вони навчилися
Ситуативні вправи	Створення реальних або наближених до реальності ситуацій для опрацювання соціальних навичок	Розвиток навичок вирішення конфліктів, адаптації та співпраці в команді	Розігрування ситуацій «Як допомогти другу, що потребує підтримки»
Рольові ігри	Імітація різних соціальних ролей і ситуацій для розвитку емпатії та взаєморозуміння	Розвиток емпатії, толерантності та комунікативних навичок	Гра «Я продавець, а ти покупець» для відпрацювання вміння слухати й розуміти інших
Інтерактивні методи	Використання дискусій, мозкових штурмів і дебатів, які сприяють активному залученню до обговорення	Залучення до активного слухання, вираження власної думки та поваги до думок інших	Дискусія «Як ми можемо допомогти планеті?»
Групова робота	Робота в малих групах, де кожен	Формування навичок координації, поваги	Спільне створення плаката про правила

Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації

	учасник має власні обов'язки і працює задля спільного результату	та відповідальності в групових процесах	класу, де кожен учасник пропонує свою ідею та оформлює плакат
Вправи на розвиток емпатії	Завдання, спрямовані на розуміння почуттів інших людей і співпереживання	Розвиток співчуття, підтримки та розуміння соціальних норм	Обговорення ситуацій з казок або історій, де персонажі стикаються з труднощами чи переживають емоції
Ситуативне моделювання	Імітація конфліктних або соціально важливих ситуацій для практики навичок вирішення конфліктів	Розвиток навичок конструктивного вирішення конфліктів та взаєморозуміння	Моделювання ситуації «Ми посварилися з другом», де учні обговорюють, як можна розв'язати конфлікт
Метод кейсів	Аналіз конкретних життєвих ситуацій з можливістю вибору способів вирішення	Навчання аналізу проблемних ситуацій та пошуку оптимальних рішень у соціальному контексті	Розбір ситуації «Що робити, коли ти забув домашнє завдання», де діти обговорюють можливі варіанти та їх наслідки
Дебати та обговорення	Структуровані дискусії на задані теми, де учні навчаються аргументувати свої думки та слухати інших	Розвиток навичок аргументації, слухання та толерантності до різних думок	Дебати на тему «Чи потрібно допомагати бездомним тваринам?»

Таким чином, уроки «Я досліджую світ» є ефективним інструментом формування соціальної компетентності у молодших школярів. Завдяки інтегрованому підходу, ці уроки сприяють розвитку комунікативних навичок, емпатії, співпраці та здатності вирішувати конфлікти. Основні результати включають формування у дітей основ соціальної взаємодії, розвиток емоційного інтелекту та готовність до взаємодії в колективі. Такі форми й методи навчання як групова робота, рольові ігри та проєкти забезпечують умови для активного розвитку соціальних компетенцій, що є важливим для їхньої успішної соціалізації та адаптації в майбутньому.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусенко І. В., Котелянець Н. В., Агеєва О. В. Особливості реалізації змісту інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в умовах Нової української школи. *Початкова школа*. 2018. № 9. С. 96-105.
2. Барановська О. В. Шкільний підручник в умовах нових суспільних викликів. *Проблеми сучасного підручника: зб. тез Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф.*, м. Київ, 28–29 травня 2020 р. Київ : Педагогічна думка, 2020. С. 12-15.
3. Басюк Н. А. «Людина і світ» з методикою викладання у початковій школі : навч.-метод. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2012. 236 с.
4. Беккер Н. В. Основи формування соціальної компетентності школярів. *Науково-педагогічний огляд*. 2015. № 2 (8). С. 11-15.

5. Бібік Н. М. Соціалізація молодших школярів у взаємозв'язку урочної та позаурочної діяльності : метод. посіб. Київ. 2020. 104 с.

6. Бібік Н. М. Структура і зміст соціальної компетентності. *Ціннісна складова соціалізації особистості дитини в умовах сьогодення*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції з міжнародною участю. 2020. С. 116-120.

7. Большакова І. О. Я досліджую світ : підруч. для 2 кл. закл. заг. серед. освіти (у 2-х ч.). Харків : Вид-во «Ранок», 2019. Ч.1. 96 с.

УДК 378.147:57:61

*Ірина Олефіренко
(Олександрія, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ НА ЗАНЯТТЯХ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ

Проаналізовано переваги використання кейс-методу на заняттях медичної біології. Розглянуто роль даної педагогічної технології у формуванні соціально-професійної компетентності студента-медика. Охарактеризовано особливості проведення занять з медичної біології з використанням кейс-методу.

Ключові слова: кейс-метод, медична біологія.

The advantages of using of the case method in medical biology classes have been analysed. The role of this pedagogical technology in the formation of the socio-professional competence of medical students has been considered. The features of conducting of the medical biology classes using the case method have been characterised.

Keywords: case method, medical biology.

Медична біологія є однією з важливих складових фундаментальної підготовки майбутнього молодшого медичного працівника. Зокрема, вона готує до пошуку причинно-наслідкових зв'язків у майбутній професійній діяльності і в рамках міжпредметної інтеграції закладає основу для вивчення таких дисциплін, як оториноларингологія, офтальмологія, внутрішні захворювання, педіатрія, онкологія та ін. Навчальна програма дисципліни визначає рівень майбутніх загальних та частково фахових компетентностей студента-медика і має чітко виражений професійно орієнтований нахил.

Підготовка студента-медика в умовах сьогодення висуває певні вимоги до впровадження сучасних методів навчання. В якості основних цілей виступає формування і розвиток навичок соціально-професійної компетентності (навички медичної діяльності, навички дослідницької роботи, соціально-особистісні навички). Ефективно реалізувати поставлені цілі в процесі викладання медичної біології, поряд із іншими освітніми технологіями, може метод кейсів.

В науковій літературі зазначено, що кейс-метод – це метод активного проблемно-ситуаційного аналізу, заснований на навчанні шляхом вирішення конкретних завдань – ситуацій (рішення кейсів) [3]. Метод створює відчуття реальності ситуацій, стимулює глибоке занурення студента в процес аналізу і взаємодії, а також підвищує результативність засвоєння матеріалу [2, с. 246-251]. Метод також суттєво підвищує практичну цінність отриманих студентами знань [1, с. 91-95]. Такі висновки отримали дослідники методу в різних галузях знань за увесь період з моменту його запровадження.

Метод кейсів відноситься до неігрових імітаційних активних методів навчання, безпосередня мета якого – спільними зусиллями групи студентів проаналізувати ситуацію – кейс, що виникає при вивченні конкретного матеріалу, і виробити практичне рішення.

Цей метод має такі переваги:

- Активізує теоретичні знання та практичний досвід студентів;
- Розвиває вміння висловлювати власні думки, ідеї, пропозиції;